

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (45)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2011

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (45). — Рівне: РДГУ, 2011. — 211 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.04.2011 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 04.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011

УДК: 372.034

О.А. КОЗЛЮК

РОБОТА З БАТЬКАМИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Резюме. У статті представлена система роботи з батьками з формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей дошкільного віку. Описано особливості тренінгу навичок гуманістичного спілкування у дитячо-батьківській групі.

Ключові слова: батьки, діти дошкільного віку, гуманістична спрямованість спілкування, тренінг.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток нашого суспільства на засадах гуманізму вимагають пошуку нових підходів і методів роботи з сім'єю для отримання максимального ефекту у питаннях виховання підростаючого покоління.

Оскільки гуманістична парадигма особистісно зорієнтованого навчання та виховання (І.Бех, О.Кононко, В.Кузь) вимагає подолання усталеного в авторитарній педагогіці стереотипу щодо того, що батьки є лише об'єктами виховного впливу з боку педагогів, то для результативності виховного процесу в дошкільному навчальному закладі вони повинні зайняти позицію активного суб'єкту педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Проблема впливу сім'ї на особливості спілкування дошкільників була і лишається предметом вивчення психологів та педагогів. У рамках нашого дослідження значний інтерес становлять праці, у яких підкреслюється провідна роль сім'ї у житті дитини дошкільного віку загалом та спілкуванні зокрема (Л.Артемова, О.Кононко, Т.Поніманська та ін.).

Дослідники (Т.Алексєєнко, Л.Божович, М.Лісіна, В.Мухіна та ін.) підкреслюють, що любов, турбота, увага з боку близьких дорослих є для дитини своєрідним «життєвим вітаміном», «вживання» якого дає відчуття захищеності. Ця захищеність, у свою чергу, забезпечує емоційну стабільність, рівновагу у взаєминах з іншими людьми, що сприяють росту самоцінності дитини.

В.Сухомлинський вважав, що у дитинстві людина повинна пройти школу виховання добрих почуттів, а основними вихователями цієї школи повинні бути батьки. Він вказував на те, що вирішальним прикладом етики, людяності для дітей змалку є взаємини батька і матері, які дитина всотує з колиски, і які стають для неї прикладом для наслідування або ж трагедією дитинства, що в подальшому відобразиться на всьому житті.

Важливим завданням виховання, яке покладається нині на сім'ю, є соціалізація дитини. На думку Л.Артемової, сім'я є першим учителем гуманного ставлення до людей, норм поведінки у товаристві, правил бережного ставлення до природи, вимоги щодо користування предметами побуту тощо.

Ш.Зауш-Гордон вказує на те, що сім'я є першим соціальним простором, у якому кожен індивід отримує досвід своєї суб'єктивності. Для дитини вона є базою, центром, фундаментом усіх інших соціальних зв'язків, які їй доведеться налагоджувати і створювати у своєму подальшому житті.

Як стверджує О.Кононко, перший досвід спілкування в сім'ї для дитини є тим підґрунтям, на якому будуватимуться її взаємини з людським оточенням, спочатку з найближчим, а з часом і з далеким. Від нього залежить характер адаптації дитини до життя поза сім'єю. Вона вказує і на те, що сім'я є тим тлом, на якому відбувається становлення особистості дитини, її емоційний, розумовий, вольовий, фізичний і соціальний розвиток.

Недостатність, обмеженість емоційного спілкування і активної доброзичливої уваги з боку близьких дорослих призводить до появи у дитини невротизму, тривожності, що підтверджується дослідженнями І.Дубровіної і М.Лісіної [3], які довели, що діти, які виховуються у сім'ї і дошкільному закладі, є більш комунікабельними, аніж їх однолітки з дитячих будинків.

Однак, незважаючи, на велику кількість досліджень стосовно проблеми виховного впливу сім'ї на розвиток особистості дитини дошкільного віку, недостатньо висвітленими в літературі є питання впливу сім'ї на виховання гуманістичної спрямованості спілкування, а також шляхи подолання можливих конфліктів у сімейних стосунках, які позначаються на формуванні особистості дитини.

Мета статті: розкрити особливості роботи з батьками дітей з формування гуманістичної спрямованості дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення особливостей міжособистісного спілкування батьків з дітьми дало можливість зрозуміти і пояснити причини, що заважають їх повноцінному спілкуванню, побудованому на засадах гуманізму. Виявилось, що у спілкуванні зі своїми дітьми не всі батьки дотримуються позиції «на рівних», у основі якої лежить визнання та повага особистості дитини. 70% організують своє спілкування виходячи з цієї позиції. Решта – надають перевагу домінуванню над дитиною (25%) або всездозволеності дитини (5%). Якщо у першому випадку – фактично заперечення дитини як повноцінної особистості рівної дорослому, то в другому – навпаки, цілковите загравання перед дитиною, коли дитина диктує свої умови дорослим. Звісно, таке спілкування не може сприяти формуванню гуманістичної спрямованості спілкування, яка, в першу чергу, має будуватись на взаємній повазі батьків і дітей один до одного. Цікаво, що серед тих, хто дотримується «домінуючої» позиції – 19% у спілкуванні з хлопчиками. Очевидно, це пов'язано з існуючим донині стереотипом, що у вихованні хлопчиків повинна переважати сувора дисципліна, неможливість виявляти свої емоції та почуття, мужність, сміливість, які досягаються, як правило, авторитарними методами і прийомами виховання, що не позбавленні надмірної жорстокості щодо дітей.

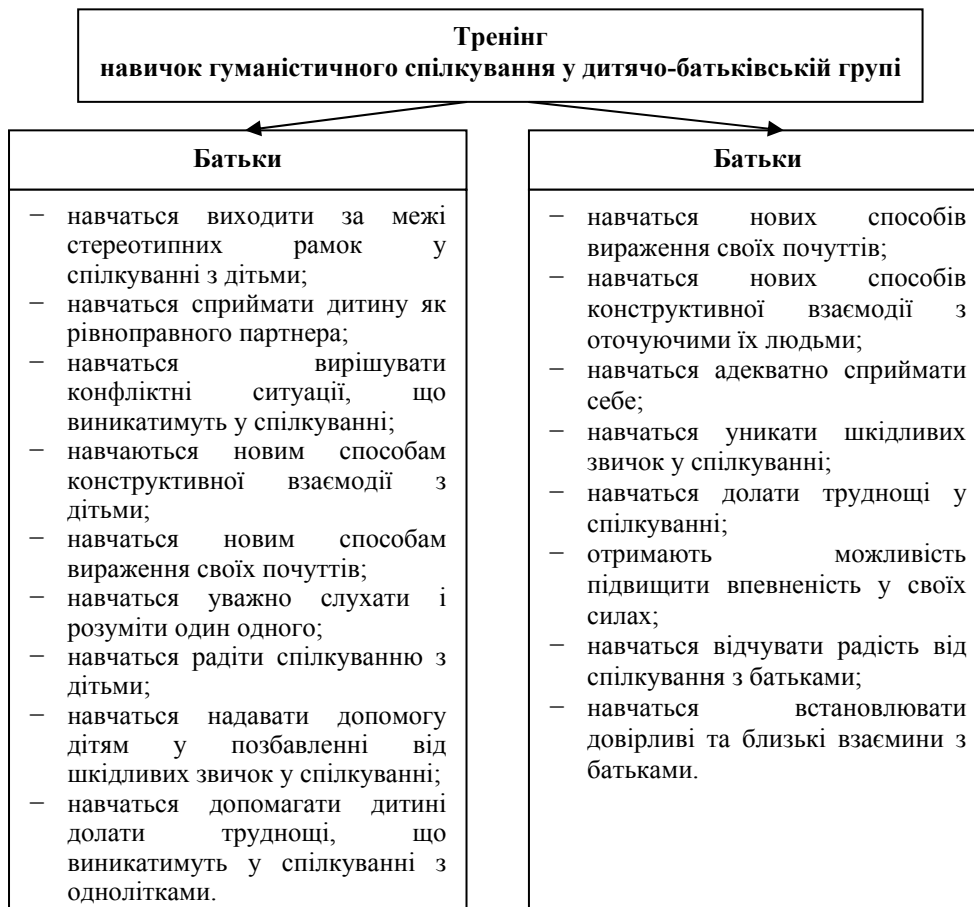
Серед причин, що заважають повноцінному спілкуванню з дітьми, батьки називають: брак вільного часу, надмірне навантаження на роботі та вдома, телебачення, незрозуміння дитини. Безперечно, батьків зрозуміти можна, але в решті-решт, у гонитві за матеріальними благами, ми забуваємо про своїх дітей, а згадуємо, часто тільки тоді, коли вже запізно. На запитання «Чи достатньо часу ви спілкуєтеся зі своєю дитиною?», третина батьків відповіла, що спілкуються зі своєю дитиною не більше години на день, більше того, багато з них вважають це оптимальним часом, необхідним для спілкування з дітьми. Часто безпосереднє спілкування з дітьми замінюється читанням книжок, спільним переглядом телевізійних програм, але такі форми спілкування зазвичай позбавлені емоційної основи і заважають повною мірою реалізувати емоційний компонент, що проявляється, принаймні, у здатності до емоційного відгуку на переживання іншої людини, у той час як дійсно гуманне спілкування повинно бути емпатійним за своєю суттю.

Важливим моментом у формуванні гуманістичної спрямованості спілкування є повага до особистості між суб'єктами взаємодії. Це виключає можливість приниження гідності іншої людини не лише посередництвом певних учинків, а й вживанням нецензурних слів, образливих висловів. У спілкуванні з дітьми батьки допускають використання таких висловів: «Іринка завжди допомагає своїй мамі, не те, що ти», «Ти такий самий, як твій батько (мати), нічого не допросишся» тощо.

Враховуючи особливості реального спілкування батьків і дітей, які далекі від гуманістичних ідеалів, виникла необхідність в організації спеціального навчання батьків навичкам гуманістичного спілкування з дітьми, що в свою чергу сприяло і формуванню гуманістичної спрямованості спілкування дітей.

З цією метою нами був розроблений спеціальний комплекс взаємодії педагогічного колективу дошкільного закладу і сім'ї, в основу якого було покладено систему різноманітних форм і методів співробітництва. Усі вони були спрямовані на забезпечення компетентності батьків у сфері формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку та організувати таким чином, щоб вони були активними учасниками, рівноправними суб'єктами взаємодії. З огляду на це, окрім традиційних форм роботи з батьками (консультації, батьківські збори), де батьки мали змогу отримати теоретичний матеріал, консультативну допомогу, пораду, було обрано й таку форму роботи як тренінг умінь гуманістично спрямованого спілкування в дитячо-батьківських групах.

Робота в цих групах давала можливість батькам і дітям виступати у ролі рівноправних учасників спілкування. Обрану форму роботи вважали найбільш оптимальною, оскільки вона мала подвійну мету і була корисною як батькам так і дітям. Основні завдання тренінгу представлені у вигляді схеми 1.

Схема 1. Специфіка тренінгу умінь гуманістично спрямованого спілкування у дитячо-батьківській групі

Координацію роботи з батьками здійснювали найдосвідченіші педагоги та психологи, які попередньо пройшли спеціальну підготовку. Перед педагогічним колективом постала низка завдань:

1. Виховувати в дітей бажання та потребу у спілкуванні з батьками.
2. Підвищити рівень психолого-педагогічної компетентності батьків із питань формування гуманістичної спрямованості спілкування.
3. Озброїти батьків конкретними вміннями та навичками застосовувати ці знання в практиці організації спілкування з дітьми в сім'ї.

Роботі в дитячо-батьківських групах передувало проведення чотирьох семінарів (із домашнім завданням) із батьками за такими темами:

1. Мета гуманного батьківства. Кодекс гуманістичного спілкування з дітьми.
2. Індивідуальний підхід до дитини.
3. Дисципліна і гуманістично спрямоване спілкування.
4. Розвиток умінь гуманістично спрямованого спілкування.

Завдання семінарів – познайомити батьків із основною метою батьківства, виховання дітей в сім'ї в умовах гуманізації виховання, з метою тренінгу умінь гуманістично спрямованого спілкування у дитячо-батьківській групі.

Тренінг умінь гуманістично спрямованого спілкування у дитячо-батьківській групі проводився протягом шести занять. На кожному занятті було два педагоги-тренери, щоб можна було проводити роботу окремо з дітьми і окремо з батьками. Заняття проводилися 2 рази на місяць (лютий-квітень) Тривалість кожного заняття близько 40-45 хв. Наведемо приклад одного такого заняття.

Заняття 1. Знайомство.

1. *Привітання тренерів.*
2. *Знайомство* – представлення дітьми своїх батьків (Це моя мама. Її звати Олена. Вона лікар. Це мій тато Андрій. Він водій і т.д.).

3. *Гри для дітей* «Подаруй посмішку один одному», «Компліменти».

Обговорення організаційних питань з батьками.

4. *Спільні ігри для батьків і дітей.*

Гра «Сліпа людина».

Мета: вчити довіряти один одному.

Хід гри. Дитині зав'язують очі, а дорослий водить по груповій кімнаті таким чином, щоб вона ні на що не наштовхнулася. (Дитина повинна повністю довіряти дорослому).

5. *Спільна діяльність батьків і дітей.*

Мета: розвивати вміння співробітничати, домовлятися.

Завдання. Намалюйте картину разом зі своєю мамою (татом) на тему: «Щастя», але для цього у вас є лише один олівець.

6. *Поведення підсумків заняття.*

7. *Домашнє завдання для батьків.*

Заведіть щоденник спостережень за дітьми. Записуйте в нього всі труднощі, що виникають у спілкування з дітьми, а також позитивні моменти.

Слід відзначити, що всі решта занять відбувалися за тією ж структурою. У роботі дитячо-батьківських груп діти, батьки і педагоги виступали активними співрозмовниками і співробітниками. У кожного була своя роль на занятті, яка змінюється в залежності від його мети і бажання самих учасників. Наприклад, усі по черзі виступають у ролі ведучого гри.

З метою підвищення педагогічної компетентності батьків було використано сучасні методи спілкування: вирішення і рольове програвання проблемних ситуацій сімейного виховання, ігрова взаємодія батьків і дітей в різних видах дитячої діяльності, моделювання способів батьківської поведінки, обмін досвідом сімейного виховання тощо. Вони використовувалися з метою залучення батьків до активного дослідження власної батьківської поведінки, отримати досвід нових ефективних способів впливу на дитину.

Особлива увага батьків на тренінгових заняттях зверталася на те, що у спілкуванні з дітьми на засадах гуманізму необхідно застосовувати прийом «активного слухання», який, Т. Гордоном [5] розглядається як комунікація із наданням дитині зворотної відповіді-зв'язку про її почуття, переживання і емоційні стани. Зворотний зв'язок надається дитині через «Ти – повідомлення», мовленнєву конструкцію, що починається зі слів «Ти» і містить розгорнутий опис почуттів дитини. Батькам пояснювали, що «активне слухання» – це позиція, у якій дорослий відмовляється від оцінок, порад, роз'яснень, спроб аналізувати та інтерпретувати поведінку дитини і зосереджується на якомога детальному та точному описі почуттів і емоційних станів дитини. Активне слухання (емпатійне прийняття) – втілення в мові почуттів і переживань дитини, що дозволяє їй отримати необхідну емоційну підтримку дорослого, його допомогу для кращого усвідомлення своїх почуттів і отримання зразка моделі гуманістично спрямованого спілкування з іншими людьми, в тому числі й з однолітками.

Для того, щоб зрозуміти, наскільки батьки зрозуміли суть використання цього прийому їм пропонувалося заповнити таблицю 1. Була запропонована інструкція: Уважно прочитайте ситуації, які траплялися у кожного з вас у спілкуванні з вашими дітьми. Спочатку напишіть почуття, які на вашу думку, відчуває дитина, не думаючи про вашу відповідь». Після заповнення таблиці проводилося колективне обговорення.

Однак, коли дорослі хочуть повідомити дитині про свої почуття, доречно це робити від першої особи, використовуючи «Я-повідомлення» і даючи характеристику або оцінку тому, що відчують, а не оцінювати поведінку дитини. Наприклад, замість того щоб сказати дитині: «Ти не міг би, гратися тихіше» краще сказати: «Мене дуже втомлює шум». У цьому випадку використання «Ти-повідомлення» може образити дитину, викликати негативні реакції. У той час, використання «Я-повідомлення» дозволяє дитині краще зрозуміти почуття дорослих.

Таблиця 1

Ситуація і вислови дитини	Почуття дитини	Відповідь батьків
1. «Сьогодні, коли я вийшла на вулицю, хлопці вибили в мене морозиво з рук, а воно було дуже смачне»		
2. «Мама, мене сьогодні вихователька похвалила, бо я намалював гарний малюнок»		

Оскільки техніка активного слухання включає невербальні та вербальні компоненти, ефективним методом роботи з батьками стала організація спільної діяльності дорослого з дитиною. У залежності від інтересів дитини і батьків були підібрані різні види дитячої діяльності, щоб вони мали можливість поспілкуватися. Потім обговорювали з дорослими поведінку дитини, її реакції на впливи дорослого, ефективні такі прийоми впливу чи ні, як краще можна було застосовувати вербальні та невербальні засоби спілкування тощо. Ми активно використовували завдання спільно придумати назву до картини (модифікація методики О. Соколової). Спілкування з сім'ями дозволило нам більше з ними зблизитися, але головне – через організацію їх спільної діяльності ми показували можливі варіанти змістовного спілкування з дитиною з урахуванням її інтересів та уподобань.

Головний акцент у роботі було зроблено на ігровому спілкуванні батьків з дітьми. Батьки на своєму досвіді могли переконатися у позитивній емоційній насиченості такого спілкування. При проведенні спільних ігор для дітей і батьків можуть бути створені такі пари: педагог – мати (батько), педагог – дитина (як зразок), дитина – її мама (батько), потім дитина – дитина, батько – батько. Режим роботи в таких групах – варіативний, змінювався по ходу проведення заняття, виникнення непередбачуваних ситуацій. На заняттях використовували груповий режим роботи (окремо діти і окремо батьки), а також роботу в змішаних групах (спільні ігри, спільна діяльність).

Велике задоволення батьки та діти отримували від участі у спільній діяльності (побудувати «Замок Добрих справ» і скласти розповідь про нього, скласти картину із «пазлів», придумати назву до картини тощо).

Кожне заняття закінчувалося тим, що батьки і діти отримували домашнє завдання. Домашнє завдання для дітей було одне й те ж саме впродовж проведення усіх занять – ділитися своїми враженнями від занять зі своїми рідними та друзями, а для батьків – різне на кожному занятті (провести спостереження за поведінкою дітей, організація спільного дозвілля тощо). Виконання домашнього завдання обов'язково обговорювалося на наступному занятті.

Постійно проводилися індивідуальні бесіди з батьками і дітьми, спільне обговорення проблем, різноманітних ситуацій, що дозволяло корегувати намічену програму, оскільки без цього неможливо було б досягнути успіху у проведенні роботи і реалізації поставлених завдань.

На завершення тренінгу батькам було презентовано, підготовлений за їх безпосередньої участі (були враховані всі спільні рішення, положення прийняті на заняттях), педагогічний журнал «Азбука спілкування з дітьми», який являв собою збірку теоретичних і практичних рекомендацій для батьків щодо формування у дітей умінь гуманістично спрямованого спілкування і, який міг би в подальшому стати «настільною книгою» їх конструктивного, безконфліктного, гуманного спілкування з дітьми.

Висновки. Підводячи підсумок зазначеного вище, слід зауважити, що для того, щоб виховувати дітей у дусі ідей гуманістичної педагогіки, навчити їх будувати дійсно гуманні взаємини з дорослими, однолітками та іншими дітьми, необхідно батькам і вихователям як значимим людям ужитті людини демонструвати дітям приклад такого спілкування.

Таким чином, процес формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей дошкільного віку потребує відповідної специфіки і обізнаності з його особливостями не лише вихователів, а й батьків дітей, які є першими вчителями дітей на шляху входження їх у складний світ людських взаємин.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у подальшому вивченні взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з проблеми формування гуманістичної спрямованості спілкування дошкільників, а також взаємодії дошкільного закладу і школи у цьому ж напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л. Соціалізація дитини в родині / Л.Артемова // Дошкільне виховання. – 2004. – №3. – С. 3-5.
2. Дубровина И.В. Особенности психического развития детей в семье и вне семьи / И.В.Дубровина, М.И.Лисина // Возрастные особенности психического развития детей. – М., 1982.

3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) / Кононко О.Л. – К., 1998. – 255 с.
4. Сухомлинський В.А. Как воспитать настоящего человека / В.А.Сухомлинский / Сост. О.В.Сухомлинская. – М., 1990. – 288 с.
5. Gordon T. Parent Effectiveness Training / T. Gordon // The Tested New Way to Raise Responsible Children. – New York and Scarborough, Ontario. – Aplume book, New American Library, 1970. – 276 p.
6. Zaouche-Gaudron Ch. Le Developpement social de L'enfant / Zaouche-Gaudron Ch. – Paris, 2002. – 123 p.

Резюме. В статті представлена система роботи с родителями по формуванню гуманістическої напавленности общения детей дошкольного возраста. Описаны особенности тренинга навыков гуманістического общения в детско-родительской группе.

Ключевые слова: родители, дети дошкольного возраста, гуманістическая напавленность общения, тренинг.

The summary. The article describes the system of work with parents on the formation of humanistic orientation of communication of children of preschool age. Describes the features of the training skills of the humanistic communication in the child-parents' group.

Key words: parents, children of preschool age, the humanistic orientation of communication, training.

Одержано редакцією 20.02.2011 р.

УДК: 372:34

Г.В. МАРЧУК

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. Стаття присвячена проблемі становлення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку. У статті розглядається набуття дитиною соціального досвіду в ігровій діяльності, що сприяє успішному її входженню у соціальний світ.

Ключові слова: соціалізація, соціальний досвід, ігрова діяльність.

Постановка проблеми. Процес соціального становлення особистості, на сучасному етапі розвитку педагогічної науки, є однією з основних ліній всебічного виховання дошкільників. Соціальний розвиток особистості є засобом і результатом, одним із аспектів її соціалізації, що характеризується як процес засвоєння і активного відтворення індивідом соціального досвіду.

Саме дошкільний вік є важливим етапом в розвитку особистості, який характеризується як період початкової соціалізації особистості, залучення до світу культури, загальнолюдських цінностей, як час встановлення початкових відносин з провідними сферами буття. Тому сучасний дошкільний навчальний заклад повинен стати місцем, де дитина отримає можливість широкого соціально-практичного самостійного контакту з найбільш значимими та близькими для її розвитку сферами життя. Накопичення дитиною під керівництвом дорослого соціального досвіду – це шлях, який сприяє, по-перше, розкриттю вікового потенціалу дошкільника і, по-друге, успішному входженню в доросле життя. З чого виходить, що віковий потенціал не може бути реалізований при відсутності соціальної зрілості людини на певній сходині її розвитку.

Як показали дослідження вітчизняних психологів Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Леонтєва, накопичення дітьми досвіду відбувається в діяльності – насамперед в грі. В грі дитина передає, з одного боку, структуру діяльності дорослого, з іншого – виражає своє відношення до ролі як певної життєвої позиції.

Гра є особлива сфера людської активності, це форма діяльності в умовних ситуаціях, які можуть бути задані правилами або ролями, що розігрують учасники, підтримуються ігровими діями та ігровим вживанням предметів.

Помітний доробок щодо соціально-педагогічних аспектів проблеми належить таким сучасним вітчизняним дослідникам як Л. Артемова, І. Бех, В. Кремінь, О. Кононко, Т. Поніманська, І. Печенко та інші.

Метою статті є розкриття особливостей становлення соціального досвіду дітей в процесі ігрової діяльності.

Виклад основних положень. Набуття дошкільником соціального досвіду відбувається через діяльність, спрямовану на орієнтування в ситуації, пристосування до навколишнього середовища, яка є важливою умовою та засобом формування соціального досвіду. Саме діяльність дозволяє дитині засвоїти знання, показати своє відношення до засвоєного, набувати практичні навички взаємодії з оточуючим. Діяльність, особливо спільна, являється свого роду школою передачі соціального досвіду. Не на словах, а на ділі дитина бачить і розуміє як взаємодіють між собою люди, які правила та норми роблять цю взаємодію найбільш сприятливою. Дитина має можливість в процесі спільної діяльності з дорослими та однолітками спостерігати за ними в природних умовах. Діяльність сприяє тому, що в ній дитина не тільки об'єкт виховання, впливу, а й суб'єкт цього процесу, активно приймає участь в перетворенні оточуючого та самовихованні. Діяльність дає дитині можливість бути самостійною в пізнанні соціального світу, а також забезпечує умови для формування особистісних якостей, які характеризують дитину як соціальну істоту.

ЗМІСТ

<i>Козлюк О.А.</i> Робота з батьками щодо формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей дошкільного віку.	3
<i>Марчук Г.В.</i> Становлення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.	7
<i>Марусинець М.М.</i> Рефлексія у професійній діяльності вчителя початкових класів.	10
<i>Машикіна Л.А.</i> Практична підготовка слухачів магістратури за спеціальністю «Дошкільна освіта».	14
<i>Машовець М.А.</i> Сучасні підходи до організації педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу та батьків вихованців.	18
<i>Мудрак М.А.</i> Роль творчого потенціалу в процесі розвитку особистості.	24
<i>Науменко Т.І., Стеценко І.Б.</i> Пропедевтика інформаційної грамотності дітей від 2 до 6 років.	27
<i>Научук Т.В.</i> Психолого-педагогічні аспекти готовності керівника дошкільного навчального закладу до інноваційної діяльності.	31
<i>Никонова Л.Е.</i> Воспитание патриотизма ребенка в дошкольном учреждении средствами традиционной белорусской культуры.	35
<i>Онищенко А.С.</i> Інтелектуальний розвиток дошкільників на заняттях англійської мови.	38
<i>Олійник О.М.</i> Театрально-освітній простір дошкільного навчального закладу як передумова формування емоційної сприйнятливості дітей дошкільного віку.	42
<i>Павлушкіна О.В.</i> Використання інтерактивних технологій навчання у процесі викладання дошкільної педагогіки.	47
<i>Павлюк Т.О.</i> Проблема формування уявлень про лічбу у дітей старшого дошкільного віку: історія та сьогодення.	51
<i>Падалка О.І.</i> Аксіологічні особливості підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.	54
<i>Паніна В.</i> Соціально-психологічний портрет дітей раннього віку – вихованців дитячих будинків.	57
<i>Пісоцька Л.С.</i> Організація розвивального простору для дітей: ретроспектива і сьогодення.	61
<i>Пиліпко Л.М.</i> Темперамент дошкільника: особливості формування і прояву.	65
<i>Полєвікова О.Б.</i> Особливості засвоєння дошкільниками слів різних ступенів узагальнення.	68
<i>Половіна О.А.</i> Активізація навчальної діяльності майбутніх вихователів засобами ТРВЗ-педагогіки.	72
<i>Поніманська Т.І.</i> Гуманістичні педагогічні цінності як системоутворюючий чинник гуманістичного виховання.	76
<i>Попенко О.М., Мельничук О.І.</i> Особливості управління інноваційними процесами у ВНЗ I-II рівнів акредитації.	79
<i>Прилепин В.Л.</i> Особенности личностного развития педагогов ДОУ с разным образом семьи и их влияние на воспитательный процесс.	84
<i>Руденко В.М.</i> Оновлення змісту вищої освіти у контексті культури.	88
<i>Савінова Н.В.</i> Місце принципів комплексного підходу до розвитку мовлення та взаємозв'язку мислення, мови і мовлення в спеціальній методиці початкового навчання української мови.	93
<i>Сварковська Л.А., Пічурова К.С.</i> Здоров'язберігаючі технології у фізичному вихованні дітей раннього та дошкільного віку.	98
<i>Стаєнна О.О.</i> Формування основ громадянськості у дітей старшого дошкільного віку.	102
<i>Старжинская Н.С.</i> Инновационные процессы в дошкольном образовании Беларуси.	106
<i>Степанова О.І.</i> Психолінгвістичні основи навчання аудіювання дітей дошкільного віку.	110

<i>Стреха Е.А.</i> Модульний підход к організації роботи по екологічному вихованню дітей дошкільного віку.	113
<i>Сузанская Т.Н.</i> Образы материнства и детства в русской литературе XIX-XX вв.	116
<i>Титаренко С.А.</i> Підготовка студентів до виховання виразності рухів у дітей дошкільного віку в процесі проведення рухливих ігор.	119
<i>Товкач І.Є.</i> Індивідуальні особливості дітей дошкільного віку в ракурсі теоретичних розробок педагогів і психологів.	123
<i>Трусова Е.Л.</i> Своеобразие восприятия скульптуры детьми седьмого года жизни.	126
<i>Тупіленко С.В.</i> Розвиток теорії фізичного виховання дітей раннього віку.	130
<i>Улюкаєва І.Г.</i> Вітчизняний досвід створення програм для дитячих садків у 20-30 рр. XX ст.	133
<i>Фасолько Т.С.</i> Використання особистісно орієнтованих освітніх технологій у формуванні особистості дитини дошкільного віку.	137
<i>Федоренко М.В.</i> Упровадження психолого-педагогічних умов формування професійно значущих якостей у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів.	141
<i>Ховрина Г.Б.</i> Общение ребенка с близкими взрослыми как условие формирования психологической готовности детей к обучению в школе.	145
<i>Хролець О.І.</i> Використання потенціалу дитячої літератури у формуванні гуманістично-ціннісних орієнтацій дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.	152
<i>Шебеко В.Н.</i> Развитие субъектности дошкольника в физкультурно-оздоровительной деятельности.	155
<i>Шелестова Л.В.</i> Особливості навчання читання старших дошкільників з метою збагачення картини світу.	160
<i>Шовкопляс О.М.</i> Удосконалення змісту навчально-методичної практики з фізичного виховання в системі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.	165
<i>Шутяк В.Г.</i> Ознакомлення молодших школярів з елементами техніки.	168
<i>Чередніченко С.В.</i> Теоретико-пізнавальне осмислення культурологічної складової у змісті дошкільної освіти.	172
<i>Юрчук О.І.</i> Організація індивідуального підходу у процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.	175
<i>Янциур Л.А.</i> Організація образотворчої діяльності дітей в рамках Базової програми розвитку дитини «Я у Світі».	180
<i>Янциур М.С.</i> Досвід підготовки фахівців з професійної орієнтації в зарубіжних країнах.	183
<i>Д-р Ковачне Д-р Бакоші Єва PhD, Гованські Яношне, Кішне Корбуль Каталін.</i> Методика формування комплексних компетенцій дошкільного виховання Komplex óvodai módszertani kompetenciák.	192
<i>Д-р Ковачне Д-р Бакоші Єва PhD</i> Розвиток креативного мислення.	198
<i>Гованські Я.</i> Місце хорового співу у підготовці фахівців дошкільного виховання.	204
<i>Відомості про авторів.</i>	208

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (45)

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Поніманська Т.І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Козлюк О.А., Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.01.2011 р. Підписано до друку 29.04.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 32,55. Обл. вид. арк. 33,1 Замовлення № 99/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (45).— Рівне: РДГУ, 2011. — 211 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 04.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20